

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

“หลักนิติธรรม กุญแจสู่อนาคตที่ยั่งยืนของการบินไทย”

จัดทำโดย นางสาวรณกมล ลือโรจน์วงศ์
รหัส ๖๘๑๓๓๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

บทความนี้ศึกษาความสำคัญของ “หลักนิติธรรม” (Rule of Law) ในบริบทของการฟื้นฟูองค์กรขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศอย่างบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเงินและความน่าเชื่อถือในช่วงหลายปีที่ผ่านมา หลักนิติธรรมถูกเสนอให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน การขาดความยึดมั่นในหลักนิติธรรม เช่น การมีกฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจน การจัดซื้อจัดจ้างที่ไม่โปร่งใส และโครงสร้างการกำกับดูแลที่อ่อนแอ ล้วนเป็นปัจจัยที่นำไปสู่วิกฤตดังกล่าว ในทางกลับกัน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพต่อกฎหมาย การบริหารตามหลักบรรษัทภิบาล ล้วนเป็นกุญแจสำคัญในการพลิกฟื้นบริษัทให้สามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนและแข่งขันในระดับสากลได้ในอนาคต

การจัดทำบทความในครั้งนี้ได้รับคำแนะนำที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์จากท่านอาจารย์ และบุคลากรศาลรัฐธรรมนูญทุกท่าน ต้องขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนที่ดีจากเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทุกท่าน จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ โดยผู้จัดทำบทความหวังและเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า จะนำหลักนิติธรรมที่ได้รับจากอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓ ไปปรับใช้เป็นกุญแจสู่อนาคตที่ยั่งยืนของการบินไทยต่อไป

บทนำ

บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ถือเป็นหนึ่งในองค์กรหลักที่มีความสำคัญต่อระบบเครือข่ายขนส่ง การท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของประเทศไทยในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การบินไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการเงินที่รุนแรง จนถึงขั้นยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการภายใต้กฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างภายในองค์กรอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับการบริหารจัดการบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

ในบริบทนี้ “หลักนิติธรรม” จึงไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบแนวทางที่สามารถส่งเสริมการดำเนินงานของบริษัทฯ ให้มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และมีความยั่งยืนในระยะยาว บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาความหมายของหลักนิติธรรม บรรษัทภิบาล และวิเคราะห์ว่า สามารถนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) สร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ในฐานะที่หลักนิติธรรมเป็นกุญแจสู่อนาคตที่ยั่งยืนของการบินไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาของหลักนิติธรรม

หากพิจารณาในฐานะแนวคิดของชาวตะวันตกนั้นก็จะมีรากเหง้ามาแต่ครั้งสมัยกรีกโบราณจากข้อถกเถียงสำคัญที่ว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะเป็นการปกครองด้วยสิ่งใด ระหว่างกฎหมายที่ดีที่สุด กับ สัตบุรุษ (คนดี) โดยอริสโตเติล (Aristotle) ได้สรุปว่า กฎหมายเท่านั้นที่ควรจะเป็นผู้ปกครองสูงสุดในระบอบการเมือง (Aristotle, 1995: 127) และจากข้อสรุปของอริสโตเติลตรงนี้เอง ที่ได้พัฒนาไปสู่แนวคิดพื้นฐานสำคัญของรัฐสมัยใหม่ในอีกหลายพันปีถัดมาว่า การปกครองที่ดีนั้นควรจะต้องให้กฎหมายอยู่สูงสุด (supremacy of law) และทุก ๆ คนต้องมีสถานะที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย กล่าวคือ แม้ตามหลักการของการแบ่งแยกอำนาจ ผู้ปกครองจะมีอำนาจอันชอบธรรมในการออกและบังคับใช้กฎหมาย แต่ตัวผู้ปกครองหรือรัฐเองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่พวกเขาออก และบังคับใช้ด้วยเฉกเช่นเดียวกับพลเมืองคนอื่น ๆ ในรัฐ เพื่อที่จะทำให้การเมืองนั้นวางอยู่บนรากฐานของกฎหมาย และรัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลที่จำกัด (limited government) โดยตัวกฎหมายเป็นสำคัญ^๑

นักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดคนหนึ่งในการช่วยพัฒนาหลักนิติธรรม ก็คือ A.V. Dicey (ค.ศ. ๑๘๓๕ ถึง ๑๙๒๒) ตำราของเขาที่ชื่อว่า Introduction to the Study of the Law of the Constitution (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. ๑๘๘๕) ได้กลายเป็นตำรามาตรฐานและเป็นตำราที่นักกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษส่วนใหญ่ต้องอ้างอิงเมื่อจะต้องอธิบายความหมายของหลักนิติธรรม Dicey เห็นว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และหลักนิติธรรมนั้นย่อมมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกัน

^๑ นิติธรรม สืบค้นจาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/นิติธรรม>

ต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน (the ordinary law of the land) ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลาย (ordinary courts) จะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษ หากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้

กล่าวโดยรวมแล้ว Dicey เห็นว่า บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย จะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองกระทำการอันขัดต่อกฎหมาย การกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดียังศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ย่อมจะมีสิทธิพิเศษใด ๆ เหนือกว่าราษฎรไม่ได้^๒ นอกจากนี้แล้ว บรรดาสีทธิทั้งหลายทั้งปวงของราษฎรนั้นย่อมเกิดจากกฎหมายที่รัฐสภาได้ตราขึ้นและเกิดจากกฎหมายประเพณีที่พัฒนาโดยศาล^๓ แนวคิดเหล่านี้นำไปสู่การให้ความหมายและการพัฒนาหลักนิติธรรมนำมาใช้กับการดำเนินการต่าง ๆ

ความหมายของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม^๔ โดยอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประการ คือ หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมความหมายอย่างแคบ เช่น หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดี เป็นต้น ซึ่งจะไม่ขอก้าวในที่นี่ เนื่องจากหลักนิติธรรมความหมายอย่างแคบ มุ่งใช้กับกรณีกระบวนการยุติธรรม แต่หัวข้อที่ท่าบทความนี้ จะมุ่งเน้นใช้กับหลักนิติธรรมตามความหมายอย่างกว้าง

^๒ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , นิติรัฐ นิติธรรม : หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , พ.ศ.๒๕๕๓) , หน้า ๓๓๒ – ๓๓๓

^๓ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , นิติรัฐ นิติธรรม : หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , พ.ศ.๒๕๕๓) , หน้า ๓๓๓

^๔ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ , หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม (บริษัท พี เอส พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด: กันยายน ๒๕๕๗), หน้า ๑

สาระสำคัญของหลักนิติธรรม

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง ได้แก่^๕ กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบบุคคล กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และเคารพกฎหมาย กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม

๑. กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน

หมายความว่า การบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำในลักษณะที่ชัดเจน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายนั้น หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือไม่ชัดเจน โดยไม่จำเป็น เพราะทำให้สามารถตีความไปได้หลายประเด็น ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาโต้แย้งโต้เถียงต่อไปในการใช้การตีความกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่ากฎหมายจะต้องบัญญัติออกมาโดยไม่ให้มีการตีความเสมอไป ในบางกรณีการบัญญัติกฎหมายอาจจำเป็นต้องใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการใช้การตีความในอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามกาลสมัยก็ได้ อาทิ การที่กฎหมายใช้ถ้อยคำทำนองที่ว่า "ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน" เป็นต้น

๒. กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง

หมายความว่า การบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำที่มีความหมายและเนื้อหาสอดคล้องต้องกันทั้งฉบับ มิใช่กฎหมายมาตราหนึ่งขัดหรือแย้งกันเองกับอีกมาตราหนึ่ง ทั้งที่ไม่ได้เป็นข้อยกเว้น หรือบทบัญญัติในตอนต้นบัญญัติไว้อย่างหนึ่งแต่ในตอนท้ายกลับบัญญัติไว้เป็นอย่างหนึ่งตรงกันข้ามกันหรือไม่สอดคล้องกัน เช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความสับสนและก่อให้เกิดปัญหาการใช้การตีความกฎหมายได้

^๕ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ , หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม (บริษัท พี เอส พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด : กันยายน ๒๕๕๗), หน้า ๘ - ๑๖

๓. กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล

หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นนั้นจะต้องมีเหตุผล และมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายฉบับนั้น ๆ หากการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับประชาชนแต่ไม่สามารถอธิบายถึงเหตุผลอันยอมรับได้ และความจำเป็นของการมีกฎหมายนั้น ๆ ได้ จะทำให้กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ขาดน้ำหนักความน่าเชื่อถือ ความไม่มีเหตุผลจะทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากไม่เข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญของกฎหมายฉบับนั้น และอาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวได้

๔. กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม

หมายความว่า เป้าหมายของการมีกฎหมายในท้ายที่สุดความเป็นธรรม ซึ่งความเป็นธรรมดังกล่าวย่อมไม่สามารถพิจารณาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ หากแต่ต้องเป็นความเป็นธรรมของสังคมโดยภาพรวม ดังนั้น หากกฎหมายซึ่งเป็นเพียงวิธีการก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม บัญญัติโดยไม่ได้มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นธรรมแล้วย่อมเป็นกฎหมายที่ไม่ดี

๕. กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน

หมายความว่า กฎหมายที่ดีจะต้องสอดคล้องและสนับสนุน หลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดไม่สมควรที่รัฐหรือผู้มีอำนาจออกกฎหมายจะพรากสิทธิดังกล่าวไปจากผู้นั้น เช่น สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการติดต่อสื่อสาร สิทธิผู้พิการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิทธิบางประการหากมีความจำเป็นในบางสถานการณ์บางพื้นที่ รัฐสามารถบัญญัติกฎหมายมาจำกัดสิทธิบางประการได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุ เช่น การห้ามผู้ต้องขังในเรือนจำใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อป้องกันการติดต่อในการค้ายาเสพติด เป็นต้น

๖. กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นจะต้องไม่เพียงแต่สามารถสนองตอบต่อการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในสมัยนั้น ๆ ได้ หากแต่ต้องสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในอนาคตได้ด้วย ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

๗. กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้

หมายความว่า ในการบัญญัติกฎหมายโดยหลักการจะต้องเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายตามระบอบประชาธิปไตย

องค์กรหรือสถาบันอื่นจะบัญญัติกฎหมายได้ก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น ฝ่ายบริหารสามารถตราพระราชกำหนดได้ภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ก็ต้องนำเข้ามาพิจารณา

รับรองโดยฝ่ายนิติบัญญัติอีกครั้ง หรือฝ่ายบริหารที่สามารถออกกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ เช่น กฎกระทรวง ฯลฯ เพื่อใช้ในทางบริหารโดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายแม่บทที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

๘. กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้าย หรือกระทบต่อสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล

หมายความว่า กฎหมายจะต้องไม่บัญญัติให้เป็นผลร้าย หรือมีผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลกับการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้นไปแล้ว และในขณะนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นผลร้ายหรือผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลไว้สำหรับการกระทำความผิด เพราะหากให้กฎหมายมีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายแล้วจะทำให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมไม่สามารถเชื่อถือ และไว้วางใจได้ว่าสิ่งที่ตนเองได้กระทำไปในปัจจุบันซึ่งชอบด้วยกฎหมาย กลายเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในอนาคต เช่น การเพิกถอนสัญชาติย้อนหลัง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งย้อนหลัง เป็นต้น

๙. กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด

หมายความว่า บทลงโทษที่จำเลย หรือผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ละเมิดกฎหมายจะได้รับจะต้องได้สัดส่วนหรือมีความสมเหตุสมผลกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ กล่าวคือ หากเป็นความผิดที่ร้ายแรง บทลงโทษที่ได้รับก็ต้องรุนแรง แต่หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงมากบทลงโทษก็ต้องลดหลั่นลงไป การกำหนดสัดส่วนบทลงโทษให้สัมพันธ์กับความผิดนั้นจะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพด้วย

๑๐. กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และเคารพกฎหมาย

หมายความว่า บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนั้น ๆ สามารถควบคุมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อเนื่อง โดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การกำหนดให้มีการเรียนการสอน และให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมในหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับชั้น เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ด้านกฎหมาย ตระหนัก และเห็นความสำคัญของกฎหมาย และหลักนิติธรรมอันจะนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑. กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้

หมายความว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ใช้บังคับกับประชาชน ด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงต้องมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการนิติบัญญัติได้ในทุกขั้นตอน เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลของทางราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และเสริมสร้างกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ความรับผิดชอบตามกฎหมายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น อีกทั้งเป็นการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ

การเปิดเผยอาจกระทำได้โดยการเผยแพร่เนื้อหาสาระและกระบวนการนิติบัญญัติให้ประชาชนได้ทราบด้วยช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารแพร่ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถทราบถึงเนื้อหาสาระและกระบวนการนิติบัญญัติ

๑๒. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์

หมายความว่าในกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่โดยมีการนำคดีหรือข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในกระบวนการยุติธรรมแล้ว และเมื่อมีคำพิพากษา คำวินิจฉัย หรือคำสั่งกฎหมายควรจะบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา คำวินิจฉัย หรือคำสั่งนั้น ๆ มีโอกาสได้อุทธรณ์คำพิพากษา คำวินิจฉัย หรือคำสั่งนั้น ๆ ทั้งนี้ ตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้

๑๓. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

หมายความว่า เมื่อประชาชนมีปัญหาข้อพิพาทที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเยียวยา โดยกระบวนการยุติธรรม หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลก็ต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก เช่น สามารถฟ้องคดีต่อศาลที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจนเกินสมควร สามารถฟ้องคดีเล็กน้อยด้วยวาจาต่อศาลได้ เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินไปอย่างไม่ชักช้า เพราะความยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมเท่ากับการปฏิเสธความยุติธรรม เนื่องจากความล่าช้า ทำให้เกิดความไม่แน่ชัดในผลของคดีอันจะส่งผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมต้องมีน้อยที่สุด และเป็นไปตามกรอบเวลาที่เพียงพอสำหรับทำให้เกิดทั้งความรวดเร็วและรอบคอบในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม

ในส่วนของการใช้จ่ายจะต้องไม่จำกัดสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจเช่นใด เพราะประชาชนย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม หากถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ หรือต้องการจะใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย ดังนั้น หากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควรแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ จึงต้องมีช่องทางให้ เช่น การดำเนินคดีในศาลแรงงานที่ไม่มีค่าฤชาธรรมเนียม การดำเนินคดีผู้บริโภคที่ผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงหรือการดำเนินคดีโดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ในคดีแพ่งที่มีค่าความร้องขอตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

๑๔. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

หมายความว่า การยุติข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทอันนำไปสู่คดีความนั้น นอกจากกระบวนการยุติธรรมโดยปกติแล้วควรส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้แก่ประชาชน เพื่อจัดการกับปัญหาที่หลากหลายด้วยวิธีการที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหาร

งานยุติธรรม และเพิ่มช่องทางในการระงับข้อพิพาท อันจะสร้างความปรองดองให้แก่คู่พิพาททำให้การบริหารจัดการทรัพยากรภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ลดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เช่น การระงับข้อพิพาททางเลือก การเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

๑๕. นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

หมายความว่า นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายไม่อยู่ภายใต้อาณัติ การสั่งการ และแทรกแซงได้จากผู้บังคับบัญชา หรือผู้อื่นเพื่อให้สามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การสั่งคดี การสั่งคำร้องคำขอต่าง ๆ การออกคำสั่งทางปกครองโดยปราศจากอคติ ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๑๖. นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม

หมายความว่า นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีจะต้องบัญญัติกฎหมายใช้ ตีความกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายโดยยึดเจตนารมณ์ของกฎหมาย หลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรมด้วย ซึ่งจะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญทำให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม

การบรรษัทภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ในขณะที่หลักนิติธรรมเป็นหลักที่มุ่งจำกัดอำนาจของรัฐให้มีการใช้อำนาจตามกฎหมายและด้วยความเป็นธรรม ประกอบกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดเรื่องหลักนิติธรรมจึงสะท้อนมาสู่ภาคเศรษฐกิจ หากย้อนไปในครั้งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ส่งผลกระทบในวงกว้าง เกิดปัญหาการล้มละลาย ธุรกิจต่าง ๆ เริ่มทยอยปิดตัวลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อสังคมโดยรวม ตลาดทุน และระบบเศรษฐกิจหยุดชะงักลง ส่วนหนึ่งมาจากบริษัทจำนวนมากขาดการมีบรรษัทภิบาลที่ดี การบริหารงานไม่มีคุณภาพ การจงใจบิดเบือนข้อมูลข่าวสารและการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานที่ขาดความเพียงพอ ความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ ผลจากวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทำให้ทุกฝ่ายในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างหันมาให้ความสนใจในเรื่องธรรมาภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดีมากขึ้น โดยมีความมุ่งหวังว่าจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายของบริษัทได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และสำหรับนักลงทุนหรือผู้ถือหุ้นก็ควรที่จะได้รับข้อมูลที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ยุติธรรม ถูกต้อง

ครบถ้วน และทันเวลา ทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างบรรษัทภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance (CG)) ในตลาดทุน^๖

๑. ความหมายของบรรษัทภิบาล^๗

คำว่า “บรรษัทภิบาล” บางคนก็เรียกว่า “ธรรมาภิบาล” “การกำกับดูแลกิจการ” หรือ Corporate Governance (CG) ซึ่งในส่วนของภาครัฐมักใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” เป็นการสะท้อนถึงการบริหารของภาครัฐที่มุ่งความดีงาม ความยุติธรรม มีจริยธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐและประชาชน ส่วนภาคเอกชนมักใช้คำว่า “การกำกับดูแลกิจการ” หรือ “บรรษัทภิบาล” ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการธุรกิจที่เป็นธรรมและโปร่งใส โดยที่ผู้มีอำนาจบริหารจัดการธุรกิจนั้น ๆ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลการกระทำของตนต่อผู้มีส่วนได้เสีย

๒. หลักการสำคัญของบรรษัทภิบาล

หลักพื้นฐานการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑ ความยุติธรรม (Fairness) คือ การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๒ ความโปร่งใส (Transparency) คือ ความชัดเจนไม่คลุมเครือที่ธุรกิจเปิดเผยไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางบวกหรือทางลบ

๒.๓ ความซื่อสัตย์ (Integrity) คือ การแสดงถึงคุณธรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมที่ธุรกิจกำหนดไว้และปฏิบัติจริง

๒.๔ ความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้

๒.๕ การะรับผิดชอบ (Accountability) คือ ความรับผิดชอบต่อผลกระทบและการตัดสินใจใด ๆ ที่อธิบายและชี้แจงได้

๓. ผลที่เกิดจากการมีบรรษัทภิบาล^๘

การกำกับดูแลกิจการที่ดีนำไปสู่ผล (governance outcome) อย่างน้อย ดังต่อไปนี้

๓.๑ สามารถแข่งขันได้และมีผลประกอบการที่ดีโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว (Competitiveness and performance with long-term perspective)

๓.๒ ประกอบธุรกิจอย่างมีจริยธรรม เคารพสิทธิและมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย (Ethical and responsible business)

๓.๓ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และพัฒนาหรือลดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม (Good corporate citizenship)

๓.๔ สามารถปรับตัวได้ภายใต้ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง (Corporate resilience)

^๖ สิ้นินาถ ธรรมวิโรจน์, หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี, <https://www๒.spu.ac.th/award/๓๔๔๘๘/academic>

^๗ สิ้นินาถ ธรรมวิโรจน์, หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี, <https://www๒.spu.ac.th/award/๓๔๔๘๘/academic>

^๘ สิ้นินาถ ธรรมวิโรจน์, หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี, <https://www๒.spu.ac.th/award/๓๔๔๘๘/academic>

การฟื้นฟูกิจการของการบินไทย

๑. สถานการณ์ก่อนเข้าสู่แผนฟื้นฟูกิจการ^๙

การประกอบกิจการธุรกิจการบินของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ประสบปัญหาภาวะขาดทุนสะสมต่อเนื่อง หนี้สินจำนวนมากและไม่สามารถชำระหนี้ตามกำหนดได้ และพบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) คือ การเดินทางระหว่างประเทศมีจำนวนลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อธุรกิจการบินที่พึ่งพารายได้จากการเดินทางเป็นหลัก โดยสถิติจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยลดลงจาก ๓๙.๙๑ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มาเหลือเพียง ๖.๗๐ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ หรือคิดเป็นการลดลงมากถึงร้อยละ ๘๓.๒๑ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวเป็นตัวเลขที่นับรวมสถิตินักท่องเที่ยวในช่วงไตรมาสที่ ๑ ของปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีรายได้ลดลงจาก ๑.๘๘ แสนล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เหลือเพียง ๐.๔๘ แสนล้านบาท หรือลดลงมากถึงร้อยละ ๗๔.๒๖ และทำให้ธุรกิจประสบกับปัญหาขาดทุนในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ จำนวน ๑.๔๑ แสนล้านบาท

๒. การเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ต้องเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการภายใต้การพิจารณาของศาลล้มละลายกลาง เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓ และได้จัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ โดยศาลล้มละลายกลางได้มีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ มีการแต่งตั้งผู้ทำแผนและผู้บริหารแผน และดำเนินการปรับโครงสร้างองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีการปรับโครงสร้างหนี้ ปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจ โครงสร้างองค์กรและหน่วยงาน เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ปรับนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งมีการดำเนินงานตามแผนฟื้นฟูกิจการ ได้แก่

๒.๑ การปรับโครงสร้างเพื่อลดขนาดองค์กร บริษัทฯ ปรับปรุงโครงสร้างให้กระชับ เพิ่มศักยภาพการทำงานในแต่ละหน่วยธุรกิจให้มีความเชื่อมโยงกัน ลดกระบวนการขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ปรับจำนวนพนักงานให้เหมาะสม และสอดคล้องกับจำนวนฝูงบินและกำลังการผลิต

๒.๒ การลดต้นทุนบุคลากร บริษัทฯ ปรับเปลี่ยนสภาพการจ้างและโครงสร้างค่าตอบแทนบุคลากร รวมทั้งมีการปรับปรุงสวัสดิการให้สอดคล้องกับธุรกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงการประกาศโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการลาหยุดโดยไม่รับเงินเดือนและค่าตอบแทน (Together We Can) โครงการร่วมใจเสียสละเพื่อองค์กร (Mutual Separate Plan : MSP)

๒.๓ การลดต้นทุนค่าเช่าเครื่องบิน บริษัทฯ ได้จัดทำหนังสือข้อตกลง (Letter of Intent : LOI) กับผู้ให้เช่าเครื่องบิน เพื่อแสดงเจตนาของคู่สัญญาในการที่จะแก้ไขสัญญาดำเนินงาน และสัญญาเช่า

^๙ ฟื้นฟูการบินไทย: ทำอย่างไรถึงจะยั่งยืน? <https://tdri.or.th/๒๐๒๑/๐๕/covid-๑๑๕/>

ทางการเงินในปัจจุบัน ทั้งนี้ หนังสือข้อตกลงดังกล่าวยังได้กำหนดเรื่องการชำระค่าเช่าในช่วงระยะเวลาตามที่ระบุไว้ โดยคำนวณตามชั่วโมงการใช้เครื่องบินที่เกิดขึ้นจริง (Power by the Hour)

๒.๔ การลดต้นทุนการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ บริษัทฯ ได้มีการลดการใช้สินค้าและบริการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนเจรจากับเจ้าหนี้การค้า ผู้ให้บริการด้านต่าง ๆ เพื่อต่อรองเงินในสัญญาต่าง ๆ และบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๕ การหารายได้ในช่วงที่สถานการณ์การบินยังไม่กลับมาเป็นปกติ โดย

(๑) รายได้จากธุรกิจการบิน บริษัทฯ ทำการบินเที่ยวบินขนส่งสินค้า และเที่ยวบินรับผู้โดยสารกลับประเทศ (Repatriation Flight) โดยในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ยังคงรุนแรง บริษัทฯ ได้ปรับเที่ยวบินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยยังคงให้บริการเที่ยวบินสนับสนุนนโยบายภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ (Phuket Sandbox) และเพิ่มเที่ยวบินที่รองรับการขนส่งสินค้ามากขึ้น

(๒) รายได้จากธุรกิจที่สนับสนุนการบิน บริษัทฯ พยายามปรับตัวและริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การขายปาฟ่องโก๋ การเปิดภัตตาคาร "อร้อยล้านฟ้า ไม่บินก็ฟินได้" การเปิดให้บริการเข้าเยี่ยมชมและทดลองทำการบินด้วยเครื่อง Flight Simulator และมีแผนงานขยายธุรกิจ Master Franchise ร้าน Puff & Pie ไปทั่วประเทศ

(๓) รายได้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มกระแสเงินสด บริษัทฯ ได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มกระแสเงินสดใช้เป็นทุนหมุนเวียน และเตรียมความพร้อมรองรับหากสถานการณ์ดำเนินธุรกิจฟื้นตัวขึ้น เช่น ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขออนุญาตขายทรัพย์สินรองที่ไม่จำเป็นต่อการดำเนินงานหรือเป็นทรัพย์สินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ และมีภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพื้นที่บริษัทฯ ถืออยู่ในบริษัท บริการเช่าเพลิงการบินกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) และบริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด (มหาชน)

๒.๖ การปรับโครงสร้างหนี้ บริษัทฯ ขยายเวลาการชำระหนี้ออกไป โดยการพักชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ย ๒-๓ ปี ปรับลดภาระหนี้ในส่วนดอกเบี้ยตามภาระผูกพันเดิม ปรับลดภาระผูกพันตามสัญญาเช่า/ซื้อเครื่องบิน และเพิ่มทางเลือกในการชำระหนี้ ตามกรอบการดำเนินการที่ได้รับอนุมัติในแผนฟื้นฟูกิจการ

๒.๗ การลดทุนจดทะเบียนของบริษัทฯ จากจำนวน ๒๖,๙๘๙,๐๐๙,๕๐๐ บาท เหลือจำนวน ๒๑,๘๒๗,๗๑๙,๑๗๐ บาท โดยการตัดหุ้นในบริษัทฯ ที่ยังไม่ได้ออกและจำหน่ายจำนวน ๕๑๖,๑๒๙,๐๓๓ หุ้น ตามที่กำหนดในแผนฟื้นฟูกิจการ และบริษัทฯ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลล้มละลายกลางเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้บริหารแผนดำเนินการจดทะเบียนลดทุนจดทะเบียนบริษัทฯ และดำเนินการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทุนต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

๒.๘ จัดทำโครงการบริหารจัดการพนักงานผู้มีศักยภาพสูง (Talent Management) เพื่อเป็นการรักษานักงานที่มีคุณค่าให้คงอยู่กับบริษัทฯ โดยมีการประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Assessment) การจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan) การสร้างโอกาสในเส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพ (Career Path) และแผนสืบทอดตำแหน่งงาน มีการกำหนดการป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์ มีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานและลูกค้าอย่างต่อเนื่อง

๓. การออกจากแผนฟื้นฟูกิจการ

เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๘ ศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งยกเลิกการฟื้นฟูกิจการของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) หลังจากบริษัทฯ ได้ยื่นคำร้องขอยกเลิกการฟื้นฟูกิจการเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๘ ภายหลังประสบความสำเร็จในการดำเนินการตามเงื่อนไขของแผนฟื้นฟูกิจการครบทั้ง ๔ ข้อ ได้แก่ การจดทะเบียนเพิ่มทุนจดทะเบียนของบริษัทฯ เพื่อรองรับการปรับโครงสร้างทุน การดำเนินการตามแผนฟื้นฟู โดยไม่เกิดเหตุผิดนัด การมี EBITDA หลังหักค่าเช่าเครื่องบิน ตามงบประมาณกิจการย้อนหลัง ๑๒ เดือนประมาณ ๔๐,๓๐๘ ล้านบาท ซึ่งสูงกว่าที่กำหนดไว้ที่ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาทอย่างมีนัยสำคัญ และมีส่วนของผู้อื้อหุ้นตามงบการเงินเฉพาะกิจการของบริษัทฯ เป็นบวกจากการปรับโครงสร้างทุน และที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นอนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่ เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๘ โดยหลังจากนี้ บริษัทฯ จะขออนุญาตหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำหุ้นของการบินไทยกลับเข้าซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอีกครั้ง โดยคาดว่าจะแล้วเสร็จภายในช่วงต้นเดือนสิงหาคมนี้

หลักนิติธรรม กฎเกณฑ์ที่ยั่งยืนของการบินไทย

หลักนิติธรรมตามความหมายอย่างกว้าง มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำมาใช้ในการบริหารจัดการของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เช่น กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และเคารพกฎหมาย กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม มีการบริหารจัดการที่เป็นไปด้วยความยุติธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การรับผิดชอบต่อ สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการกับบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ส่งผลให้บริษัทฯ ดำเนินการ ดังนี้ อาทิเช่น

๑. การป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์

หากกรรมการ และพนักงาน บริษัทฯ บริหารจัดการโดยขาดความโปร่งใส มีความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ส่วนตัว กับประโยชน์ส่วนรวม อาจส่งผลให้มีการทุจริตได้ บริษัทฯ จึงได้ปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงาน ให้ขจัดความขัดแย้งและผลประโยชน์ ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ด้านความโปร่งใส โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของบริษัทฯ ภายใต้ความถูกต้องตามกฎหมายและ

จริยธรรม โดยหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจส่งผลกระทบในการตัดสินใจใด ๆ ตามแนวทางที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ ตามหลักบรรษัทภิบาล ดังนี้

(๑) พึงละเว้นการถือหุ้นในกิจการคู่แข่งทางการค้าของบริษัทฯ หากจะทำให้มีผลกระทบต่องานในหน้าที่ ในกรณีที่ได้หุ้นนั้นมาก่อนการเป็นกรรมการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน หรือก่อนที่บริษัทฯ จะเข้าไปทำธุรกิจนั้น หรือได้มาโดยทางมรดก ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ

(๒) หลังจากพ้นสภาพการปฏิบัติงานภายในกำหนดระยะเวลา ๑ ปี สำหรับกรรมการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน ไม่พึงปฏิบัติงานกับบริษัทคู่แข่งของบริษัทฯ และต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่ถือว่าเป็นความลับของบริษัทฯ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้ใด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลทางการปฏิบัติงาน ข้อมูลธุรกิจ แผนงานของบริษัทฯ และอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

๒. การตรากฎระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานที่ชัดเจน

มีการกำหนด หรือ ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานอย่างชัดเจน เช่น บริษัทฯ ได้กำหนด การปรับโครงสร้างหนี้ ขยายเวลาการชำระหนี้ออกไป พักชำระหนี้ เงินต้นและดอกเบี้ย ๒ ถึง ๓ ปี ปรับลดภาระหนี้ในส่วนดอกเบี้ยตามภาระผูกพันเดิม ปรับลดภาระผูกพันตามสัญญาเช่า/ซื้อเครื่องบิน และเพิ่มทางเลือกในการชำระหนี้ อย่างชัดเจน ตามกรอบการดำเนินการที่ได้ระบุไว้ในแผนฟื้นฟูกิจการ หรือ มีการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับงานวินัย บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) พ.ศ. ๒๕๖๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และมีการบริหารจัดการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุอย่างชัดเจน ด้วยการกำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๘ กำหนดกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน เช่น ให้มีการจัดทำแผนความต้องการจัดซื้อจัดจ้างล่วงหน้าเป็นรายปี โดยต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า และสอดคล้องกับแผนการใช้เงินงบประมาณประจำปี การจัดทำข้อกำหนดขอบเขตงานจัดซื้อจัดจ้าง (Terms of Reference : TOR) อันแสดงให้เห็นว่า มีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) และ ความซื่อสัตย์ (Integrity) ทำให้บริษัทพัฒนาไปอย่างยั่งยืน และสร้างความมั่นใจจากลูกค้า

๓. การออกกฎระเบียบภายในองค์กรหรือหน่วยงานต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือ สิทธิขั้นพื้นฐาน

จากสาเหตุบริษัทฯ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีความจำเป็นต้องลดต้นทุนบุคลากร โดยปรับเปลี่ยนสภาพการจ้างและโครงสร้างค่าตอบแทนบุคลากร รวมทั้ง มีการปรับปรุงสวัสดิการให้สอดคล้องกับธุรกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงการประกาศโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการร่วมใจเสียสละเพื่อองค์กร (Mutual Separate Plan : MSP) เป็นโครงการที่ให้พนักงานที่จะออกตามความสมัครใจ โครงการลาหยุดโดยไม่รับเงินเดือนและค่าตอบแทน (Together We Can) อันเป็นการคุ้มครองต่อสิทธิเสรีภาพการประกอบอาชีพของพนักงาน

นอกจากนี้ บริษัทได้มีการดำเนินการที่เป็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแก่พนักงาน และลูกค้า โดยมีการประกาศนโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล จะต้อง

ชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม และโปร่งใสต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพียงพอที่จำเป็นต่อการประมวลผลผู้บริหารหน่วยงานผู้รับผิดชอบ จะต้องทำให้มั่นใจว่าการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะกระทำเฉพาะเมื่อเจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอม หรือเมื่อมีฐานทางกฎหมายอื่นภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับในการประมวลผลการขอความยินยอม จะต้องทำโดยชัดแจ้ง เป็นหนังสือหรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่โดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมด้วยวิธีดังกล่าวได้ เป็นต้น เป็นการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว อันเป็นสิทธิมนุษยชนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในมิติของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ว่า การประมวลผลคือการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานและลูกค้าจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอม หรือเมื่อมีฐานทางกฎหมายอื่นภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เป็นการยืนยันว่า บริษัทจะไม่ละเมิด เผยแพร่ ข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานและลูกค้าโดยพลการหรือแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๔. การพัฒนาภาวะเปี่ยมภายในองค์กรหรือหน่วยงานบางประการ

ส่วนใหญ่บริษัทมีการดำเนินการที่ให้ความยุติธรรมแก่พนักงานแล้ว แต่มีการดำเนินการเพียงบางประการที่ยังไม่ให้ความเป็นธรรมเพียงพอ ด้วยเหตุที่พนักงานมีหน้าที่ต้องอุทิศตนงานให้กับบริษัท บริษัทจึงต้องให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพแก่พนักงานด้วย ทั้งนี้ บริษัทมีการให้หลักประกันดังกล่าวที่สำคัญ ได้แก่ การสอบสวนทางวินัยแก่พนักงาน ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับงานวินัย บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) พ.ศ. ๒๕๖๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อ ๙ ถึงข้อ ๑๗ จะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย มีการให้สิทธิคัดค้านว่ากรรมการสอบสวนวินัยขาดความเป็นกลาง แต่ไม่มีกำหนดให้ต้องมีการระบุเหตุผลการลงโทษทางวินัยไว้ในคำสั่ง อันทำให้พนักงานไม่ทราบว่ามีเหตุผลสมควรประการใดในการลงโทษทางวินัย อาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่พนักงาน สมควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดดังกล่าว ให้มีการระบุเหตุผลการลงโทษทางวินัยไว้ในคำสั่งด้วย

สรุป

บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ประสบปัญหาทางการเงินอย่างรุนแรงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จนนำไปสู่การเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการภายใต้กฎหมายล้มละลาย อย่างไรก็ตาม การนำหลักนิติธรรม (Rule of Law) มาเป็นหลักคิดและแนวทางในการบริหารองค์กร เป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การบินไทยสามารถพลิกฟื้น และกลับมาแข่งขันในตลาดได้อีกครั้งอย่างยั่งยืน หลักนิติธรรม ไม่ใช่เพียงกรอบแนวคิดทางกฎหมาย แต่เป็นหัวใจของการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตและการเปลี่ยนผ่าน หากการบินไทยสามารถดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักนิติธรรม บรรษัทภิบาล ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ตามหลักความโปร่งใส มีการตรากฎระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานที่ชัดเจน หลายประการ เช่น การปรับโครงสร้างหนี้ ทำให้เจ้าหนี้มีความไว้วางใจ มีการออกกฎระเบียบภายในองค์กรหรือหน่วยงานต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ สิทธิขั้นพื้นฐานของพนักงาน มีการพัฒนากฎระเบียบภายในองค์กรหรือหน่วยงาน อย่างต่อเนื่อง พัฒนากลไกบรรษัทภิบาลให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรม รวมถึงใช้หลักนิติธรรมเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางธุรกิจและนโยบายก็จะสามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่น และสร้างอนาคตที่มั่นคงและยั่งยืนได้

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือ
หลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ , **หลักนิติธรรม**
The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม (บริษัท
พี เอส พรินติ้ง แอนด์ ดีไซน์ จำกัด: กันยายน ๒๕๕๗)

นิติธรรม สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/นิติธรรม>

ฟื้นฟูการbinไทย ทำอย่างไรถึงจะยั่งยืน? สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/๒๐๒๑/๐๕/covid-๑๑๕/>
วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , นิติรัฐ นิติธรรม : หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
พ.ศ. ๒๕๕๓)

สินีนารถ ธรรมวิโรจน์, หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี, <https://www๒.spu.ac.th/award/๓๕๕๘๘/academic>